

Teknoloji Okuryazarlığı ve Türkiye İstatistik Kurumu ile Yetişkin Yeterliliklerinin Uluslararası Değerlendirilmesi Programı Verileri Kapsamında Ülkemizde Teknoloji Kullanım Durumu*

*Recep Bozer***

ÖZET

Sosyal, kültürel, ekonomik ve politik gelişmeler birey ve toplum ihtiyaçlarının sürekli değişmesine neden olurken, kültürel pratikler dahilinde toplumsal olarak kurgulanan okuryazarlık olgusunun içeriği de farklılaşan ihtiyaçlar bağlamında değişmektedir. Özellikle bilgi ve iletişim teknolojileri alanında son yıllarda yaşanan gelişmeler sonrasında okuryazarlığın teknoloji kavramıyla ilişkilendirildiği görülmektedir.

* ***Technology Literacy and Technology Usage In Turkey In The Scope Of "Turkish Statistical Institute" And "The Programme For The International Assessment Of Adult Competencies" Data***

** Doktora Öğrencisi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Hayat Boyu Öğrenme ve Yetişkin Eğitimi Anabilim Dalı, recepbozer@gmail.com

** *PhD Student, Ankara University Graduate School of Educational Sciences, Department of Lifelong Learning and Adult Education*

Günlük yaşamın her alanına dahil olan teknoloji, bireylerin yaşama şekillerini ve iş yapma biçimlerini büyük oranda etkilemektedir. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin belirleyici olduğu yeni düzende farklı sosyal, kültürel ya da ekonomik arka plana sahip olan bireylerin, teknolojiyle çevrili hayata dahil bir şekilde çevrelerine uyum sağlayabilmeleri, birey olarak toplumda var olabilmeleri ve teknolojinin sunduğu imkanlardan yararlanabilmeleri için teknolojiyle ilgili yeterliliklerini geliştirmeleri ve birer teknoloji okuryazarı olmaları önem arz etmektedir.

Bu çalışmada, Türkiye’de teknoloji okuryazarlığı ve teknoloji kullanım durumunun ne olduğunun temel düzeyde analiz edilmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç çerçevesinde, ülkemizde bilgi ve iletişim teknolojilerinin temeli olarak görülebilecek bilgisayar ve internet teknolojisinin bireyler arasında edinim ve kullanım durumunun ne olduğu sorusuna yanıt aranmaktadır. Çalışmada, Türkiye İstatistik Kurumu ile Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü’nden elde edilen veriler esas alınmaktadır. Bu kapsamda, çalışmanın genel amacına uygun olarak, ülkemizde teknoloji kullanımıyla ilgili genel bir perspektif sunması nedeniyle, öncelikle, Türkiye İstatistik Kurumu tarafından yürütülen Hane Halkı Bilgi Teknolojileri Kullanım Araştırması’nın yaş, cinsiyet, eğitim ya da işgücü durumu, icra edilen meslek gibi farklı parametrelere bağlı çıktıları analiz edilmektedir. Sonrasında ise ülkemizin durumunun uluslararası alanda değerlendirilebilmesi amacıyla, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü tarafından yürütülen Yetişkin Yeterliliklerinin Uluslararası Değerlendirilmesi Programı’nın teknoloji kullanımına ilişkin sonuçlarına değinilmektedir. Alanyazın taraması ve belge taraması yöntemleriyle elde edilen veriler, tanımlayıcı araştırma yöntemine uygun olarak analiz edilmektedir.

Hane Halkı Bilgi Teknolojileri Kullanım Araştırması sonuçlarından, her ne kadar bazı değerlendirme parametrelerinde yüksek kullanım oranları görünse de, bireyler arasında bilgisayar ve internet kullanım oranlarının genel olarak henüz yeterli seviyede bulunmadığı görülmektedir. Özellikle kadın, yaşlı, eğitim seviyesi düşük ya da işgücüne dahil olmayan bireyler gibi toplumda halihazırda sosyal, kültürel ve ekonomik anlamda dezavantajlı konumda bulunan bireylerin bilgisayar ve internet teknolojilerini toplumun diğer kesimlerine oranla halen sınırlı bir biçimde kullandığı görülmekte olup,

söz konusu bireyler arasında bu kapsamda bir teknoloji okuryazarlığından bahsedilememektedir. Öte yandan, Yetişkin Yeterliliklerinin Uluslararası Değerlendirilmesi Programı'nın teknoloji yoğun ortamlarda problem çözme becerisine yönelik araştırma sonuçları ülkemiz açısından daha olumsuz bir tabloyu ortaya koymakta olup, 16 ile 65 yaş arası yetişkinlerimizin en alt düzey yeterliliklerinin bulunduğu, söz konusu bireylerin sadece %0,9'unun üst düzey beceri sınıfına dahil olabildiği ve ülkemizin tüm değerlendirme düzeylerinde diğer ülke ortalamalarının gerisinde kaldığı görülmektedir. Her iki araştırma çıktısı da göstermektedir ki, ülkemizde halen geniş bir kesim, teknolojinin yeterli kullanılmıyor olmasına bağlı olarak onun olası imkanlarından faydalanamamaktadır. Bu itibarla, ülkemizdeki bireylerin geleneksel anlamıyla okuryazarlıklarının artırılmasının yanı sıra, teknolojiyle ilgili yeterliliklerinin geliştirilmesi ile onların teknoloji okuryazarı olan birey konumuna getirilmeleri, günümüzde en azından teknolojiden ve teknoloji kullanımından kaynaklanan dezavantajların aza indirilmesi, giderilmesi ve bölünmelerin engellenmesi açısından önem taşımaktadır.

Anahtar kelimeler: Okuryazarlık, Teknoloji, Teknoloji Okuryazarlığı, Hane Halkı Bilgi Teknolojileri Kullanım Araştırması, Yetişkin Yeterliliklerinin Uluslararası Değerlendirilmesi Programı

ABSTRACT

While social, cultural, economic and political developments lead to a constant change in individual and community needs, the content of socially constructed literacy within cultural practices changes in the context of differentiated needs. It is seen that literacy is associated with the concept of technology especially after the developments in information and communication technologies.

Technology, which is included in every field of daily life, greatly influences the way people live and their way of doing business. In a new system where information and communication technologies start to integrate to every aspect of daily life profoundly, it is important that they develop their

technology competencies and become a technology literate. This is important in order for individuals to adapt to their environment in a way that is surrounded by technology, to exist in society as an individual and to benefit from opportunities that come with technology even if they have different social, cultural or economic backgrounds.

This study firstly focuses on the acquisition and use of computer and internet technology, the basis of information and communication technologies, among individuals based on different parameters such as age, gender, education or workforce status and the profession. The study also aims to put forward the situation in our country in terms of technology literacy, which emerges as one of the many literacy concepts, in the context of everyday practices and needs that change as a result of the spread of information and communication technologies. To this end, the results of the Household Use of Information Technologies Research which is conducted by Turkey Statistical Institute (TUIK) are used. Afterwards, the results of the International Assessment of Adult Competencies (PIAAC) Program carried out by the Organization for Economic Co-operation and Development (OECD) are discussed in order to evaluate the situation of our country in the international arena.

According to the results of the research conducted by TÜİK, although there are high utilization rates in some evaluation parameters, the rates of computer and internet use among individuals are generally not yet sufficient. It is seen that individuals who are already disadvantaged in social, cultural and economic terms in the society such as women, the elderly, individuals with low education level or those who are not in the labor force, still use computer and internet technologies in a limited way compared to other segments of the society. Thus, due to the inadequate use of technology, the sector in question is not able to benefit from the possibilities that exist in a large area where technology is nowadays being used. However, the social, cultural and economic development of individuals is taking place in a way that is related to technology and the fact that technology can be used in many areas is considered as a prerequisite. For this reason, not only the technology dimension, but the differentiation in all areas of life is growing, which results in a deepening gap among individuals every day.

On the other hand, when the results of PIAAC are examined in terms of problem solving skills in technology intensive environments, a more desperate situation is encountered. According to the results, through which it can be observed that individuals between the ages of 16 and 65 have the lowest level qualifications in terms of problem-solving skills in technology-intensive environments (only 0.9% of the individuals have been included in the upper-level skills class), our country is far behind the averages of OECD countries with the points received at each level of evaluation. According to this, it is not possible to talk about a technology literacy which is widely defined in the literature as an individual who is aware of technology, acquires technology, uses and develops critical thinking.

Considering the emphasis made by international institutions and organizations such as the European Union or the United Nations, in addition to the traditional definition and meaning of literacy, it can also be seen as a tool for inclusion in society. Along with the inclusion of the technology, which is related to this phenomenon and which enables the expansion of the content of the concept, the natural result of the individual's self-realization will depend on his / her ability to use technology and technology today. Therefore, to reach information and communication technologies in our country, to obtain the technologies in question, to integrate these into life as necessary and to use them, in short, to be a technology literate is considered valuable for every disadvantaged person in society such as the elderly, disabled, women and individuals with economic or educational disabilities, who need to be given special attention, especially in terms of being included in life socially, culturally and economically, without discrimination. Considering the fact that young people are easily adapting to the changes that come with technology due to the fact that they have grown up in a technology-intensive world, and that they use the computer and internet as the basic part of the information and communication technologies, enabling adults to become technology literate is regarded extremely important. Increasing adults' competencies related to technology, evaluating the relations between technology and their use of technology on a regular basis by investigating them, and implementing the policies that will make them a technology literate depending on the results obtained are also of great

importance for preventing the disadvantages, splits and gaps arising from the existing conditions in our country from reaching the larger dimensions. As Kellner (2001: 110) states, there is a division between those who have and use information technology and those who do not have or cannot use the technology in question. The division in question is the biggest obstacle to the development of political and social equality and democratic society among individuals.

Keywords: Literacy, Technology, Technology Literacy, The Household Use of Information Technologies Research, The International Assessment of Adult Competencies

Okuryazarlıkla ilgili olarak Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization [UNESCO]) tarafından 1951 yılında yapılan ilk tanımlama incelendiğinde, olguya daha çok teknik düzeyde yaklaşılarak kodlama ve kod çözme becerilerine vurgu yapıldığı, buna bağlı olarak yaşantısındaki basit ve kısa bir cümleyi anlayıp okuyup yazabilen bir kişinin okuryazar bir birey olarak nitelendirildiği görülmektedir (Güneş, 1994:499; Yıldız, 2009:354). Kavramla ilgili sonraki yıllarda yapılan tanımlamalara ise kişinin okuma yazma bilmesi ile hesap yapma yetisine sahip olması ya da gazete ve bültenleri anlayarak okuyabilmesi, vergi formlarını doldurup mektup yazabilmesi gibi önceki tanımlamada yer almayan kısmen daha ileri niteliklerin dahil edildiği bilinmektedir (Güneş, 1994). Dolayısıyla, sadece yıllar ilerledikçe kavramla ilgili yapılan tanımların farklılaşması göz önüne alındığında dahi, sosyal, kültürel, ekonomik ve politik olguların, kısacası hayatın, hayatı yaşayış biçiminin, birey ihtiyaçlarının ve toplumun bireyden beklentilerinin değişmesiyle birlikte okuryazarlığa ve okuryazar bireye yüklenen anlamın da değiştiği ve geliştiği ifade edilebilmektedir. Bütün bunlar göz önüne alındığında, okuryazarlık olgusunun kültürel pratikler dahilinde ve ihtiyaçlar bağlamında toplumsal olarak kurgulandığı görülebilmektedir.

Okuryazarlığın, bireyin içinde yaşadığı toplumla iletişime geçebilmesi için bazı becerilerin edinilmesini içerdiği belirtilmektedir (Kellner, 2001:112). Bireyin yaşamında işlevsel olabilmesi ve yaşadığı dünyayı anlayarak kendisini anlatabilmesi için ihtiyaç duyduğu iletişim kurma becerisinin ise ulaşım, bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan ilerlemelerle arttığı ifade edilmektedir (Miser, 2002:59). Bu itibarla, bireyin kendisi kadar toplumun ve toplumla iletişime geçme yol ve yöntemlerinin, özellikle son yıllarda bilgi ve iletişim teknolojileri çerçevesinde yaşanan gelişmelerle birlikte zaman geçtikçe değiştiği görülmektedir. Aynı zamanda, söz konusu yol ve yöntemlerin yeni

yaşam biçimiyle ortaya çıkan ihtiyaçlarla birlikte farklılaştığı bilindiğinden, okuryazarlık olgusunun içeriğinin teknolojik gerçekler bağlamında da değiştiği dolaylı sonucuna ulaşılabilmektedir. Nitekim, geçtiğimiz dönemlerde okuryazarlığın anlamının ad-soyad yazabilme ya da imza atabilme becerileriyle ilişkilendirilerek sınırlı tutulduğu, ancak yaşanan toplumsal, siyasal ve teknolojik gelişmelerle okuryazarlığı oluşturan öğelerin sayısının arttığı ve “fonksiyonel, bilgisayar, teknoloji ya da medya okuryazarlığı gibi yeni kavramların gündeme gelerek” okuryazarlık olgusuyla ilişkilendirildiği ifade edilmektedir (Yıldız, 2006:15-16).

Son yıllarda, özellikle bilgi ve iletişim teknolojilerinin günlük yaşantının her alanına büyük ölçüde entegre olmaya başlamasıyla oluşan yeni düzende farklı sosyal, kültürel ya da ekonomik arka plana sahip olursa bile, bireylerin teknolojiyle çevrili hayata dahil bir şekilde çevrelerine uyum sağlayabilmeleri, birey olarak toplumda var olabilmeleri açısından önem arz etmektedir. Görülmektedir ki yeni düzen, teknolojiyi okuyabilmeyi gerekli kılmaktadır. Çünkü kişi ancak bu şekilde fonksiyonel okuryazar (Yıldız, 2009:354) olarak toplumdaki tüm faaliyetlere etkin katılabilecek yeter bilgiye sahip olabilmektedir.

Çevresindeki değişime kayıtsız kalmayan, geleneksel yol ve yöntemlerin dışında teknolojiyle evrilen hayatta yeni yol ve yöntemlerin olduğunu fark edebilen, süregelen iş ve işlemlerini bilgisayar, tablet, internet, akıllı telefon, mobil araç, dokunmatik ekran gibi teknolojik imkanlarla gerçekleştirebilen bireyin günlük yaşantı içinde var olabileceği söylenebilmektedir. Ayrıca, bu imkanları hayatına dahil edebilen, bu bağlamda çağın ve teknolojinin sunduklarından faydalanabilen, günümüzün en önemli değeri olarak görülen ‘bilgi’yi edinen, kullanan, üreten ve böylece sürekli gelişen bir bireyin fonksiyonel birey konumuna gelebileceği, çevresine kolaylıkla uyum sağlayabileceği çıkarımı yapılabilmektedir. Dolayısıyla, bütün bunların gerçekleştirilebilmesi için ise günümüzde bireylerin teknoloji kullanım

becerilerine, diğerk bir deyişle teknolojik ya da dijital yeterliğe sahip olmalarının değerli olduğu savunulmaktadır. Yıldız (2006) tarafından da ifade edildiği üzere okuryazarlık kavramının genişleyen içeriği bağlamında, teknolojiyle ilgili beceri ve yeterliğe sahip olunması açısından teknoloji okuryazarı konumuna gelinmesi önem arz etmektedir.

Teknoloji Okuryazarlığı

Genel bir çerçeveyle teknoloji okuryazarlığı, teknolojinin ve onun toplumla olan ilişkisinin bireyler tarafından algılanması ve bireyin çevresindeki teknolojiyi fark edebilmesi olarak ifade edilmektedir (Bacanak, Karamustafaoğlu ve Köse, 2003:191). Öte yandan teknoloji okuryazarlığı, teknolojinin kullanılabilmesi, teknoloji kullanımıyla ortaya çıkan sorunların anlaşılabilmesi ve toplum için teknolojinin öneminin kavranabilmesi yeteneği olarak tanımlanmaktadır (Holland, 2004:70; Bölükbaşı, 2012:16). Benzer şekilde teknoloji okuryazarlığı, teknolojiyle çevrili toplumda var olup fonksiyonel bir şekilde çalışabilmeye imkan sağlayacak biçimde teknolojinin anlaşılabilmesi olarak ifade edilmektedir. Bu doğrultuda, teknoloji okuryazarlığının; ‘bilgi’, ‘yetenekler’ ve ‘eleştirel düşünme ve karar verme’ boyutlarından bahsedilmektedir (Garmire ve Pearson, 2006:2). Uluslararası Teknoloji Eğitimi Birliği’ne (International Technology Education Association [ITEA]) (2007:9) göre ise teknoloji okuryazarlığı; teknolojinin anlaşılmasına, kullanılmasına, değerlendirilmesine ve yönetilmesine ilişkin bir yetenek olarak görölmektedir. Yapılan bütün bu tanımlar göz önüne alındığında, teknolojiyi ortaya çıkaran ihtiyaçları bilen, teknolojiyi anlayan, toplumun teknolojiyi oluşturup biçimlendirdiğinin, benzer şekilde teknolojinin ise toplumu şekillendirdiğinin farkında olan, teknolojiyle ilgili gelişmeleri takip eden, teknolojiyle ilgili yeni bilgi edinebilen ve teknolojiyi rahat bir biçimde kullanabilen bir bireyin teknoloji okuryazarı olarak ifade edilebileceği belirtilmektedir (ITEA, 2007:9-10)¹.

Yukarıdaki tanımlar incelendiğinde, teknoloji okuryazarlığının esas olarak bireyin teknolojiye yönelik yeteneği ve becerisiyle ilişkilendirildiği görülebilmektedir. Yetenek ve beceri boyutuna yapılan vurgu konuyla ilgili olarak Avrupa Birliği'nce yapılan çalışmalarda da paralellik göstermektedir. Buna göre teknoloji okuryazarlığı, Avrupa Birliği tarafından dijital yeterliği gerçekleştirmek ve bireyin işinde, günlük hayatında, öğrenmesinde ve bireylerle kurduğu iletişimde bilgi ve iletişim teknolojilerini güvenle ve eleştirel bir şekilde kullanabilmesini sağlamak amacıyla gerek duyulan vasıflar olarak tanımlanmaktadır (DG Information Society and Media [DGISM], 2006:4). Bahsi geçen 'dijital yeterlik', bir Avrupa vatandaşının bilgi ve iletişim teknolojileriyle çevrili toplum yapısı içerisinde kendisini geliştirebilmesi için sahip olması gereken, Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Birliği Konseyi'nin 2006/962/EC sayılı Yaşam Boyu Öğrenme İçin Kilit Yeterlikler Tavsiye Kararı'nda tanımlanan sekiz temel kilit yeterlikten birini oluşturmaktadır. Dijital yeterliği de içeren söz konusu yeterliklerin; bireyin kendisini gerçekleştirmesi, geliştirmesi, aktif vatandaş olarak topluma ve hayata katılabilmesi ve istihdamının sağlanabilmesi amacıyla ihtiyaç duyduğu yeterlikler olduğu belirtilmektedir (The European Parliament and The Council Of The European Union [EPCEU], 2006). Dijital yeterlik dışında her Avrupalının sahip olması gerekli görülen diğer kilit yeterlikler; 'anadilde iletişim', 'yabancı dillerde iletişim', 'matematiksel yeterlik ve bilim ve teknolojide temel yeterlik', 'öğrenmeyi öğrenme', 'sosyal ve vatandaşlık yeterlikleri', 'kişisel teşebbüs ve girişimcilik algısı' ile 'kültürel farkındalık ve ifade' olarak anılan Tavsiye Kararı'nda tanımlanmaktadır. Diğer taraftan, Avrupa Birliği tarafından yapılan hayata katılım vurgusuna benzer bir biçimde teknolojiyle ilgili dijital becerilerin sosyal içermeyi geliştirmeye yardımcı olabileceği Birleşmiş Milletler (United Nations [UN], 2018:39) tarafından da yaygın olarak kabul edilmektedir. UN, dünyaya entegrasyon açısından söz konusu

becerilerin okul çağından itibaren geliştirilmesinin önemini vurgulamaktadır.

Bu çalışmada, Türkiye’de teknoloji okuryazarlığı ve teknoloji kullanım durumunun ne olduğunun temel düzeyde analiz edilmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç çerçevesinde, Türkiye’de bilgi ve iletişim teknolojilerinin temeli olarak görülebilecek bilgisayar ve internet teknolojisinin bireyler arasında edinim ve kullanım durumunun ne olduğu sorusuna yanıt aranmaktadır. Çalışmanın genel amacına uygun olarak, ülkemizde teknoloji kullanımıyla ilgili genel bir perspektif sunması nedeniyle, öncelikle, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından yürütülen Hane Halkı Bilgi Teknolojileri Kullanım Araştırması’nın yaş, cinsiyet, eğitim ya da işgücü durumu, icra edilen meslek gibi farklı parametrelere bağlı çıktılarını analiz edilmiştir. Sonrasında ise ülkemizin durumunun uluslararası alanda değerlendirilebilmesi amacıyla, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (Organisation for Economic Co-operation and Development [OECD]) tarafından yürütülen Yetişkin Yeterliliklerinin Uluslararası Değerlendirilmesi Programı’nın (Programme For The International Assessment of Adult Competencies [PIAAC]) teknoloji kullanımına ilişkin sonuçlarına değinilmiştir.

Yöntem

Araştırma, tarama modelinde betimsel bir araştırmadır. Tarama modeli, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekilde betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır (Karasar, 1999). Çalışma kapsamında alanyazın taraması ve belge incelemesi yöntemleriyle elde edilen veriler, tanımlayıcı araştırma yöntemine uygun olarak analiz edilmektedir. Belge incelemesi, konu ile ilgili yazılı kaynakların analizini içermekte olup (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 187), resmi ya da özel kayıtların elde edilmesinde, incelenmesinde ve değerlendirilmesinde kullanılmaktadır (Ekiz, 2009: 70).

Çalışmanın veri kaynakları, TÜİK tarafından gerçekleştirilen 2018 ve 2019 yılı Hane Halkı Bilgi Teknolojileri Kullanım Araştırması ile OECD tarafından yürütülen 2016 yılı Yetişkin Yeterliliklerinin Uluslararası Değerlendirilmesi Programı'ndan oluşmaktadır. En son Hane Halkı Bilgi Teknolojileri Kullanım Araştırması 2019 yılında yapılmış olmasına rağmen, 2019 yılı verileri arasında bilgisayar kullanımına ilişkin oranlar yer almadığından, bu çalışmada, bilgisayar kullanım oranlarına ilişkin olarak bir önceki araştırma yılı olan 2018 yılına ait veriler kullanılmaktadır. Diğer taraftan, PIAAC sonuçları 2016 yılında açıklandığından, çalışmada bu yıla ait veriler yer almaktadır.

Bulgular ve Yorum

Bu kısımda, Türkiye'de teknoloji okuryazarlığı durumunun ne olduğunun temel düzeyde analiz edilmesi amacıyla yönelik olarak, ülkemizde bilgi ve iletişim teknolojilerinin temeli olarak görülebilecek bilgisayar ve internet teknolojisinin bireyler arasında edinim ve kullanım durumunun incelenmesi için öncelikle, TÜİK tarafından yürütülen Hane Halkı Bilgi Teknolojileri Kullanım Araştırması bulguları ortaya konulmuştur. Sonrasında ise ülkemizin durumunun uluslararası alanda değerlendirilebilmesi amacıyla, OECD tarafından yürütülen PIAAC'ın teknoloji kullanımına ilişkin sonuçlarına değinilmiştir.

TÜİK tarafından yıllık olarak gerçekleştirilen Hane Halkı Bilgi Teknolojileri Kullanım Araştırması'nın 2019 yılına ait sonuçlarınının 27 Ağustos 2019 tarihli ve 30574 sayılı haber bülteni² ile, 2018 yılına ait sonuçlarınının ise 8 ağustos 2018 tarihli ve 27819 sayılı haber bülteni³ ile kamuoyuna duyurulduğu görülmektedir.

2019 yılı haber bülteni ile duyurulan sonuçlar arasında bilgisayar kullanımına ilişkin oranlar yer almadığından, bu çalışmada, bilgisayar kullanım oranlarına ilişkin olarak 2018 yılına ait veriler kullanılmaktadır. Öte yandan, 2018 yılı bilgisayar kullanım oranlarınının gösterildiği çizelgelerde, 2018 yılı bilgisayar ve internet

kullanım oranlarına ilişkin karşılaştırma yapılabilmesini teminen, metin içerisinde 2019 yılına ait internet kullanım oranlarının yanında 2018 yılı internet kullanım oranları da verilmektedir.

Hane Halkı Bilgi Teknolojileri Kullanım Araştırması'na göre Türkiye'de hanelerde bilişim teknolojileri bulunma oranı aşağıdaki şekildedir (TÜİK, 2019):

Çizelge 1- Hanelerde Bilişim Teknolojileri Bulunma Oranı

	Toplam %
Masaüstü bilgisayar	17,6
Taşınabilir bilgisayar (Dizüstü, netbook vb.)	37,9
Tablet bilgisayar	26,7
Cep telefonu (Akıllı telefonlar dahil)	98,7
Oyun konsolu	5,8
İnternete bağlanabilen TV	37,7

Kaynak: TÜİK, 2019

Çizelge 1 incelendiğinde, 2019 yılı içerisinde hanelerin % 37,7'sinde internete bağlanabilen televizyon, %37,9'unda taşınabilir sınıfta bilgisayar ve %98,7'sinde ise internete bağlanabilme özelliği içeren akıllı telefonlar dahil olmak üzere cep telefonu bulunduğu görülmektedir. Kullanımının yaygınlaşma yılları göz önüne alındığında, diğerlerine göre kısmen daha eski bir teknoloji olduğu değerlendirilebilecek masaüstü bilgisayarın hanelerde bulunma oranının %17,6 olarak elde edildiği söz konusu araştırma sonuçlarına göre, ülkemizde özellikle mobil sınıfa giren (akıllı cep telefonu, taşınabilir dizüstü bilgisayar, akıllı televizyon vb.) yeni bilgi ve iletişim teknolojilerinin ediniminin daha yaygın olduğu değerlendirilebilmektedir. Diğer taraftan, hanelerde cep telefonu bulunma oranının %98,7 olarak yüksek bir oranda tespit edilmesinin, gelir durumuna bakılmaksızın cep telefonu edinimi ve kullanımının yaygınlaşması ile özellikle son yıllarda cep telefonlarının 'akıllı' özelliklerle donatılması sonrasında internet erişiminin de aynı derece yaygınlaştığının değerlendirilmesi açısından önem taşıdığı

söylenmektedir. Aynı araştırmada, bireylerin eğitim durumuna ve cinsiyetlerine göre 2018 yılı Ocak-Mart ayları arasında bilgisayar ve 2019 yılı Ocak-Mart ayları arasında internet kullanım oranları aşağıdaki şekilde verilmektedir (TÜİK, 2018, 2019):

Çizelge 2- Bireylerin Eğitim Durumuna ve Cinsiyete Göre Bilgisayar ve İnternet Kullanım Oranı

	Bilgisayar			İnternet		
	Toplam %	Erkek %	Kadın %	Toplam %	Erkek %	Kadın %
Bir okul bitirmede	3,5	7,2	2,4	18,7	25,3	17,0
İlkokul	18,8	22,1	15,7	59,0	60,2	57,8
İlköğretim/ortaokul veya mesleki ortaokul	52,6	57,1	46,7	87,3	88,9	85,1
Lise veya mesleki lise	67,6	70,5	63,6	94,5	94,5	94,6
Üniversite/yüksek lisans /doktora	89,1	90,8	87,0	98,0	97,5	98,7

Kaynak: TÜİK, 2018, 2019

Çizelge 2 incelendiğinde, eğitim durumu göz önüne alındığında üniversite, yüksek lisans ya da doktora düzeyinde eğitim almış bireylerin %89,1'inin (kadınların %87'si ve erkeklerin %90,8'i) 2018 yılı Ocak-Mart ayları arasında bilgisayar, %98'inin ise (kadınların %98,7'si ve erkeklerin %97,5'i) 2019 yılı Ocak-Mart ayları arasında internet kullandıkları görülmektedir (2018 yılı için kadınların %98'i ve erkeklerin %97,6'sı). Eğitim düzeyiyle paralel bir biçimde bilgisayar ve internet kullanım oranlarının da düştüğü söz konusu araştırma sonuçlarına göre, bir okul bitirmemiş bireylerin sadece %3,5'inin (kadınların %2,4'ü ve erkeklerin %7,2'si) belirtilen dönemler içerisinde bilgisayar, %18,7'sinin ise (kadınların %17'si ve erkeklerin %25,3'ü) internet kullandıkları belirtilmektedir (2018 yılı için kadınların %13,6'sı ve erkeklerin %25,4'ü). Son derece düşük olarak gözlemlenen bu oranlar halihazırda eğitimsel dezavantaja sahip anılan kesimin bilgisayar ve internet teknolojisinin sunduğu olası imkanlardan toplumun diğer kesimine oranla daha az faydalanıyor olduğunu göstermesi açısından dikkat çekici bulunmaktadır. Öte yandan,

cinsiyet değişkeni göz önüne alındığında, lise veya mesleki lise ile üniversite, yüksek lisans ya da doktora düzeyinde eğitim görmüş kadınların internet kullanımı dışında, tüm kategorilerde, erkeklerin bilgisayar ve internet kullanım oranlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Zaman zaman %12'lere çıkan bu fark (bir okul bitirmemiş kadın ve erkeklerin internet kullanımı) teknoloji kullanımı ve dolayısıyla teknoloji kullanımına bağlı olarak elde edilebilecek olası faydalar açısından da cinsiyetler arası bir dezavantajın varlığına işaret etmektedir.

Yukarıda yer alan sonuçlardan, eğitim durumu ve cinsiyet değişkenlerine bakılmaksızın her kategoride internet kullanım oranının bilgisayar kullanım oranına kıyasla daha yüksek olduğu görülmektedir. Buna göre, bireylerin interneti, bilgisayardan ziyade son yıllarda yaygınlaşan ve internete bağlanabilme özelliğine haiz olan mobil teknolojiler üzerinden kullandıkları değerlendirilebilmekte olup, günümüzde internet kullanabilmek için bilgisayar kullanmayı bilmek gibi bir ön koşulun bulunmadığı savunulabilmektedir. Söz konusu araştırmada, bireylerin işgücü durumuna ve cinsiyetlerine göre 2018 yılı Ocak-Mart ayları arasında bilgisayar ve 2019 yılı Ocak-Mart ayları arasında internet kullanım oranları aşağıdaki şekilde verilmektedir (TÜİK, 2018, 2019):

Çizelge 3- Bireylerin (16-74 yaş arası) İşgücü Durumuna ve Cinsiyetine Göre Bilgisayar ve İnternet Kullanım Oranı

	Bilgisayar*			İnternet		
	Toplam %	Erkek %	Kadın %	Toplam %	Erkek %	Kadın %
İşgücüne dahil olanlar						
Ücretli, maaşlı veya yevmiyeli	64,7	62,4	70,8	92,9	92,7	93,5
İşveren	80,0	79,9	80,5	93,9	94,3	90,8
Kendi hesabına çalışan	34,5	33,3	45,2	71,2	71,5	68,4
Ücretsiz aile işçisi	20,7	48,5	9,3	49,6	79,9	37,0
İşsiz	58,2	53,2	68,4	85,9	82,4	94,2
İşgücüne dahil olmayanlar						
Eğitim/Öğretime devam ediyor	83,4	86,6	80,0	94,2	95,0	93,4
Ev işleri ile meşgul (çocuk, yaşlı, hasta vb. kişilerin bakımı dahil)	21,8	25,1	21,7	57,9	46,1	58,0
Emekli veya işi bırakmış	26,2	23,3	34,9	51,9	47,5	64,5
Engelli veya hasta (çalışamaz halde)	11,0	13,0	7,3	21,3	27,7	11,1
Ailevi ve kişisel nedenler	54,0	66,6	39,7	88,5	86,5	91,3

Kaynak: TÜİK, 2018, 2019

Çizelge 3 incelendiğinde, işgücü durumu göz önüne alındığında, işgücüne dahil olan kesim arasında 2018 yılı Ocak-Mart ayları için bilgisayar ve 2019 yılı Ocak-Mart ayları için internet kullanımı açısından en düşük toplam oranın ücretsiz aile işçisi⁴ bireylere (bilgisayar %20,7 ve internet %49,6 - 2018 yılı için internet %46,8), işgücüne dahil olmayan kesim arasında ise bahsi geçen en düşük toplam oranın engelli veya hasta bireylere (bilgisayar %11 ve internet %21,3 - 2018 yılı için internet %24,1) ait olduğu görülmektedir. İşgücüne dahil olan grup içerisinde yer alıp çoğunlukla ücretsiz ve güvencesiz olarak çalışan ücretsiz aile işçilerine ve işgücüne dahil olmayan grup içerisinde yer alıp ev işleri ile meşgul olanlar, emekli veya

işi bırakmış olanlar ile engelli veya hasta olanlara ait kullanım oranları, diğer kategorilere kıyasla son derece düşük çıkmaktadır. Bu sonuç, toplumun diğer kesimine göre sosyal ve ekonomik anlamda dezavantajlı durumda bulunan bahsi geçen kitle içerisinde teknolojinin daha az kullanılıyor olmasından kaynaklı dezavantajın da mevcut olduğunu göstermesi bakımından önemli görülmektedir. Aynı araştırmada, bireylerin yaş grubuna ve cinsiyetlerine göre 2018 yılı Ocak-Mart ayları arasında bilgisayar ve 2019 yılı Ocak-Mart ayları arasında internet kullanım oranları aşağıdaki şekilde verilmektedir (TÜİK, 2018, 2019):

Çizelge 4- Bireylerin (16-74 yaş arası) Yaş Grubuna ve Cinsiyete Göre Bilgisayar ve İnternet Kullanım Oranı

	Bilgisayar*			İnternet		
	Toplam %	Erkek %	Kadın %	Toplam %	Erkek %	Kadın %
16 - 24	68,2	75,1	61,0	90,8	94,8	86,6
25 - 34	61,7	69,8	53,6	91,7	95,2	88,2
35 - 44	48,1	57,4	38,8	85,9	91,9	79,9
45 - 54	32,6	42,0	23,2	68,5	77,3	59,6
55 - 64	19,7	26,5	13,1	42,6	52,2	33,2
65 - 74	8,5	11,5	5,9	19,8	25,3	15,0

Kaynak: TÜİK, 2018, 2019

Çizelge 4 incelendiğinde, yaş durumu göz önüne alındığında 16 ile 24 yaş arasında bulunan bireylerin %68,2'sinin (kadınların %61'i ve erkeklerin %75,1'i) 2018 yılı Ocak-Mart ayları arasında bilgisayar, %90,8'inin (kadınların %86,6'sı ve erkeklerin %94,8'i) 2019 yılı Ocak-Mart ayları arasında internet kullandıkları görülmektedir (2018 yılı için kadınların %86,5'i ve erkeklerin %94,7'si). Buna göre, söz konusu yaş aralığında bulunan genç bireylerin, değişimi kolaylıkla benimseyerek bilgisayar ve internet gibi teknolojilerin artık yaygın olarak kullanılmaya başlandığı hayata uyum sağlayabildikleri söylenebilmektedir. 16 ile 24 yaş arasındaki bireylerde olduğu gibi 25 ile 34 yaş arasındaki bireylerin bilgisayar ve internet kullanım

oranlarının da benzer şekilde yüksek olarak gözlemlendiği araştırma sonuçlarına göre, kullanım oranlarının 35 ile 44 yaş aralığıyla birlikte azalmaya başladığı, daha yüksek yaş aralıkları için ise söz konusu oranların dikkate değer bir biçimde azaldığı görülmektedir. Özellikle 65 ile 74 yaş arasındaki yetişkin bireylerin sadece %8,5'inin (kadınların %5,9'u ve erkeklerin %11,5'i) belirtilen dönemler içerisinde bilgisayar ve yine sadece %19,8'inin (kadınların %15'i ve erkeklerin %25,3'ü) internet kullanmış olması (2018 yılı için kadınların %11,9'u ve erkeklerin %23'ü), söz konusu yaş grubu içerisinde bilgisayar ve internet teknolojisiyle ilişkinin son derece sınırlı kaldığını göstermektedir. Bu ise, ekonomik ve sosyal katkı sağlamak yerine çoğunlukla toplum için bir yük olarak kabul edilen, bu anlamda olumsuz atıf ve algılarla karşılaşmış ve ayrımcılığa uğrayan (Buz, 2015: 269) yaşlıların, teknolojinin yaygınlaşmasıyla birlikte teknolojik nedenlerden dolayı da toplumdan giderek yalıtılabileceklerine işaret etmektedir. Hemen hemen her değerlendirme kategorisinde olduğu gibi kadınlarda ise bu yalıtılmışlığın daha dikkat çekici boyutta gerçekleşeceği söylenebilmektedir. Söz konusu araştırmada, en son kullanım zamanına ve cinsiyete göre bireylerin bilgisayar ve internet kullanım oranı aşağıdaki şekilde verilmektedir (TÜİK, 2018, 2019):

Çizelge 5- En Son Kullanım Zamanına Göre Bireylerin (16-74 yaş arası) Bilgisayar Ve İnternet Kullanım Oranı

En son kullanım zamanı	Bilgisayar*			İnternet		
	Toplam %	Erkek %	Kadın %	Toplam %	Erkek %	Kadın %
Bilgisayar ve İnternet kullananlar	59,6	68,6	50,6	75,3	81,8	68,9
Ocak-Mart arasında	45,5	53,6	37,3	74,0	80,4	67,6
Üç ay ile bir yıl arasında	3,7	4,0	3,4	0,6	0,5	0,6
Bir yıldan önce	10,4	11,0	9,8	0,8	0,9	0,6
Hiç kullanmadı	40,4	31,4	49,4	24,7	18,2	31,1

Kaynak: TÜİK, 2018, 2019

Çizelge 5 incelendiğinde, belirtilen dönemler arasında bilgisayar ve interneti kullandığını beyan eden birey oranının sırasıyla %59,6 ve %75,3 (2018 yılı için internet %72,9) olmasına rağmen, en son kullanım zamanı dikkate alındığında, bireylerin %10,4'ünün (kadınların %9,8'i ve erkeklerin %11'i) bir yıldan daha önce bir zamanda bilgisayarı ve %0,8'inin (kadınların %0,6'sı ve erkeklerin %0,9'u) interneti kullandıkları (2018 yılı için kadınların %0,8'i ve erkeklerin %1,1'i) bulgusu dikkate çekici görülmektedir. Özellikle her alanda çok hızlı bir değişimin yaşandığı günümüz dünyası gerçeği göz önüne alındığında, bilgisayar ve interneti kullandığını ancak bunu en son bir yıldan daha önce bir zamanda yaptığını beyan eden bir bireyin, esasen söz konusu teknolojilerden kendi yaşamında yararlanmadığı ve yaşamında bu teknolojilere ihtiyaç duymadığı ifade edilebilmektedir. Dahası, araştırmada bilgisayar ve interneti hiç kullanmadığını beyan eden birey oranı sırasıyla %40,4 ve %24,7 (2018 yılı için internet %27,1) olarak verilmektedir. Bu sonuç, toplumun dikkat çekici bir bölümünün bilgisayar ve internet teknolojisi kullanımına dair bir ihtiyacının ya da alışkanlığının olmadığını düşündürmektedir. Ayrıca bu sonuç, ekonomik yoksulluğun bilgi ve iletişim teknolojilerine ulaşmayı güçleştirmesi (Ergül, Gökalp ve Cangöz, 2012: 124) sebebiyle söz konusu teknolojilerin ekonomik nedenlerden dolayı edinilmesine, bu teknolojilerin “varsıl ve yoksul, gelişmiş ve gelişmekte olan, kadın ve erkek, genç ve yaşlı, kentli ve kırsal” gibi farklar dahil olmak üzere (Ergül, Gökalp ve Cangöz, 2012: 125) sosyal ve kültürel nedenlerden dolayı kullanılmasına yönelik eksikliklerin varlığına da işaret edebilmektedir. Nedeni ne olursa olsun, bilgi ve iletişim teknolojilerinin temel bileşeni olan ve günümüzde hemen hemen her alanda kullanılan bilgisayar ve internetin belli bir kesim tarafından henüz daha hiç kullanılmamış olması, bireyler arasındaki sadece teknolojik değil sosyal, kültürel ve ekonomik uçurumun da artmasının temel nedeni olarak görülebilmektedir. Bahsi geçen araştırmada, meslek gruplarına

göre bireylerin bilgisayar ve internet kullanım oranı ise aşağıdaki şekilde verilmektedir (TÜİK, 2018, 2019):

Çizelge 6- Meslek Gruplarına Göre Bireylerin (16-74 yaş arası) Bilgisayar ve İnternet Kullanım Oranı

	Bilgisayar %*	İnternet %
Yöneticiler	94,5	97,8
Profesyonel meslek mensupları	99,2	99,6
Teknisyenler, teknikerler ve yardımcı profesyonel meslek mensupları	96,5	99,7
Büro hizmetlerinde çalışan elemanlar	95,4	98,6
Hizmet ve satış elemanları	81,1	91,4
Nitelikli tarım, ormancılık ve su ürünleri çalışanları	29,1	53,1
Sanatkarlar ve ilgili işlerde çalışanlar	76,0	94,3
Tesis ve makine operatörleri ve montajcılar	80,1	96,7
Nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlar	56,5	80,0

Kaynak: TÜİK, 2018, 2019

Çizelge 6'ya göre, meslek grupları dikkate alındığında, oranlar birbirine çok yakın olmakla birlikte, en yüksek bilgisayar kullanım oranı %99,2 ile profesyonel meslek mensupları arasında, en yüksek internet kullanım oranı ise %99,7 ile teknisyenler, teknikerler ve yardımcı profesyonel meslek mensupları arasında (2018 yılı için %99,8 ile profesyonel meslek mensupları arasında) gözlemlenmekte olup, bunları ise yine birbirine çok yakın kullanım oranlarıyla bilgisayar kullanımında teknisyenler, teknikerler ve yardımcı profesyonel meslek mensupları, internet kullanımında profesyonel meslek mensupları izlemektedir. Diğer taraftan, belirtilen dönemler içerisinde en düşük bilgisayar ve internet kullanım oranı ise (sırasıyla %29,1 ve %53,1 - 2018 yılı için internet %47,9) nitelikli tarım, ormancılık ve su ürünleri çalışanları arasında görülmektedir. Bu kapsamda, mesleklerin beklenen eğitim seviyesi gerekliliği arttıkça (örneğin bir mühendisin üniversite mezunu olması beklenirken, bir teknisyenin meslek lisesi mezunu olmasının yeterli görülebilmesi veya bir yöneticinin işletme

alanında yüksek lisans ya da doktora yapmış olması tercih sebebi olurken, bir satış elemanı için herhangi bir mezuniyet şartı aranmaması) mesleğe mensup bireyler arasında hem bilgisayar hem de internet kullanım oranları artmaktadır. Buna göre, düşük eğitim düzeyinde bulunan bireylerin bilgi ve iletişim teknolojilerinin temelini oluşturan bilgisayar ve interneti yüksek eğitim düzeyinde bulunan bireylere oranla daha az kullandığı sonucuna varılabilmektedir. Bu ise sosyal, kültürel ve icra ettikleri mesleklerin ortalama kazanç durumu⁵ göz önüne alındığında, ekonomik anlamda zaten dezavantajlı konumda bulunan söz konusu bireylerin mevcut dezavantajlı durumlarının artarak devam ettiğinin göstergesi olmaktadır.

Çizelge 6'daki sonuçlar değerlendirildiğinde, bilgisayar ve interneti gerektiği gibi kullanıyor olmanın, yönetici ya da profesyonel meslek mensubu gibi daha üst niteliklere sahip meslekleri icra etmede önemli bir yere sahip olduğu ve ayırt edici bir seçim kriteri olarak görüldüğü yaklaşımında da bulunulabilmektedir. Bu nedenle, günümüz toplumunda 'daha iyi bir statü' elde etmek için bireylerin bilgi ve iletişim teknolojilerini yaşantılarına entegre etmelerinin, bilgisayar ve interneti kullanmalarının, teknoloji kullanma becerisine sahip olmalarının, kısacası birer teknoloji okuryazarı olmalarının önemli olduğu söylenebilmektedir. Hane Halkı Bilgi Teknolojileri Kullanım Araştırması'na göre, cinsiyete göre 2019 yılı Ocak-Mart ayları arasında internet kullanan bireylerin internet kullanım sıklığı aşağıdaki şekilde verilmektedir (TÜİK, 2019):

Çizelge 7- Cinsiyete göre internet kullanan bireylerin (16-74 yaş arası) internet kullanım sıklığı

	İnternet		
	Toplam %	Erkek %	Kadın %
Düzenli internet kullanıcısı	98,3	98,4	98,2
Hemen her gün	90,8	91,3	90,3
Haftada en az bir defa	7,5	7,2	7,9
Haftada bir defadan az	1,7	1,6	1,8
Ayda en az bir defa	bilgi yok	bilgi yok	bilgi yok
Ayda bir defadan az (iki üç ayda bir)	bilgi yok	bilgi yok	bilgi yok

Kaynak: TÜİK, 2019

Çizelge 5'te en son kullanım zamanına göre bireylerin bilgisayar ve internet kullanım oranları aktarılmakta olup, 2019 yılı Ocak-Mart ayları arasında internet kullanan birey oranının %74 (kadınların %67,6'sı ve erkeklerin %80,4'ü) olduğu görülmektedir. Çizelge 7'de ise aynı dönemde internet kullanan bireylerin internet kullanım sıklığı gösterilmektedir. Buna göre, söz konusu bireylerin %98,3'ünün (kadınların %98,2'si ve erkeklerin %98,4'ü) kendisini düzenli internet kullanıcısı olarak tanımladığı, %90,8'inin ise (kadınların %90,3'ü ve erkeklerin %91,3'ü) hemen hemen her gün internet kullandığını beyan ettiği görülmektedir. Haftada en az bir defa (%7,5) ve haftada bir defadan az olacak şekilde (%1,7) internet kullandığını beyan eden bireyler olsa da, özellikle düzenli internet kullanıcıları dikkate alındığında söz konusu bireylerin oranının düşük olduğu söylenebilmektedir. İnterneti kullanan bireyler arasında bu eylemi düzenli olarak yaptığını beyan eden birey oranının yüksekliğini gösterir bu sonuç, söz konusu TÜİK araştırmasının olumlu olarak görülebilecek nadir çıktılarında birisi olarak değerlendirilebilmektedir.

Ülkemizdeki bilgi ve iletişim teknolojilerinin edinilmesine ve kullanılmasına ilişkin sonuçları ortaya koyan TÜİK Hane Halkı Bilgi Teknolojileri Kullanım Araştırması'ndan farklı olarak PIAAC, 16 ile 65

yaş arasında bulunan yetişkinlerin sözel ve sayısal becerileriyle birlikte temel bilgi işleme becerilerinin genel durumunu ortaya koyarak ülkeler arası kıyaslama yapmaya imkan tanımaktadır (OECD, 2016; TEDMEM, 2016; Yıldız ve diğerleri, 2018). OECD tarafından bu kapsamda yapılan son araştırma sonuçları “Beceriler Önemlidir: Yetişkin Becerileri Anketinden Elde Edilen Diğer Sonuçlar” adlı raporla aktarılmaktadır (TEDMEM, 2016). Araştırmanın teknoloji yoğun ortamlarda problem çözme becerisine yönelik sonuçları incelendiğinde, ülkemizden araştırmaya katılan bireylerin %35,6’sının daha önce bilgisayar deneyimi olmadığını ifade ettiği, %2,4’ünün temel bilgisayar becerilerine yönelik testi tamamlayamadığı, %17,7’sinin ise teste bilgisayar ortamında katılmayı tercih etmediği (OECD ortalamaları sırasıyla %10, %4,7 ve %9,6) görülmektedir. Aynı beceriler açısından ülkemizdeki yetişkinlerin %34,6’sının internet tarayıcısı ya da elektronik posta kullanarak problemleri çözmeyi ve az da olsa interneti kullanmayı kapsayan 1. düzey ve altında bulunduğu, %6,9’unun (OECD ortalaması %25,7) bilgisayar kullanarak problem çözmeyi, çözüm için çeşitli işlem ve aşamaları uygulamayı içeren 2. düzeyde bulunduğu, yalnızca % 0,9’unun (OECD ortalaması %5,4) bilgisayar uygulamaları kullanarak karmaşık sorunları çözmeyi içeren 3. düzeyde bulunduğu görülmektedir (OECD, 2016; TEDMEM, 2016)⁶. Teknoloji kullanımına ilişkin bu sonuçlara göre, ülkemizin OECD ülkelerinin bir hayli gerisinde kaldığı, üst düzey beceri sınıfları içerisinde üretilen puanlar bakımından (%0,9) ise dikkate değer bir başarının elde edilemediği görülmekte olup, ülkemiz yetişkinlerinin teknoloji yoğun ortamlarda problem çözme becerileri açısından alt düzey yeterliliklerinin bulunduğu ifade edilebilmektedir.

Sonuç

Birey ve toplum ihtiyaçlarının sürekli değişmesi kültürel pratikler dahilinde toplumsal olarak kurgulanan okuryazarlık olgusunun içeriğini de değiştirmektedir. Özellikle son yıllarda yaşanan toplumsal, sosyal ve teknolojik gelişmelerle birlikte okuryazarlık kavramının

teknoloji kavramıyla ilişkilendiği görülmektedir. Yaşanan değişim ve gelişim sonrasında yaygınlaşan bilgi ve iletişim teknolojilerinin günlük yaşamı çevrelediği, insanların hayatı yaşama şekillerini ve iş yapma biçimlerini büyük oranda etkilediği bir gerçeklik olarak mevcut bulunmaktadır. Bu gerçekliğe bağlı olarak, teknolojinin yaşama her alanda dahil olmasıyla birlikte bireylerin artık birer teknoloji okuryazarı olmaları gerektiği ifade edilebilmektedir.

Bu çalışmada, Türkiye’de teknoloji okuryazarlığı durumunun ne olduğunun temel düzeyde analiz edilebilmesi amacıyla, ülkemizde bilgi ve iletişim teknolojilerinin temeli olarak görülebilecek bilgisayar ve internet teknolojisinin bireyler arasında edinim ve kullanım durumu, TÜİK tarafından yürütülen Hane Halkı Bilgi Teknolojileri Kullanım Araştırması çıktıları çerçevesinde analiz edilmiştir. Sonrasında ise ülkemizin durumunun uluslararası alanda değerlendirilebilmesi amacıyla, OECD tarafından yürütülen PIAAC’ın teknoloji kullanımına ilişkin sonuçlarına değinilmiştir.

Hane Halkı Bilgi Teknolojileri Kullanım Araştırması’na göre, ülkemizde hanelerde en çok bulunan bilişim teknolojisinin cep telefonu olduğu, eğitim düzeyiyle paralel bir biçimde bilgisayar ve internet kullanım oranlarının düştüğü, eğitim düzeyine göre en düşük kullanım oranının bir okul bitirmemiş bireyler arasında olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, işgücüne dahil olmayan engelli ve hasta bireyler arasında bilgisayar ve internet kullanım oranlarının son derece sınırlı kaldığı, artan yaşla birlikte söz konusu teknolojilerin kullanım oranlarının dikkate değer bir biçimde azaldığı, en düşük kullanım oranının 65 ile 74 yaş aralığındaki bireyler arasında olduğu ortaya çıkmaktadır. Mesleklerin eğitim seviyesi gerekliliği arttıkça hem bilgisayar hem de internet kullanım oranlarının arttığı, bu açıdan en yüksek oranın bilgisayar kullanımında profesyonel meslek mensupları arasında, internet kullanımında ise teknisyenler, teknikerler ve yardımcı profesyonel meslek mensupları arasında olduğu görülmektedir. Diğer

tarafından, bilgisayar ve interneti hiç kullanmadığını beyan ederek bu teknolojilere şu ana kadar ihtiyaç duymadığını ortaya koyan halen büyük bir çoğunluğun var olduğu gözlemlenmektedir. Öte yandan, neredeyse tüm değerlendirme kategorilerinde kadınlar aleyhine sonuçların ortaya çıktığı gözlemlenmiş olup, bu haliyle ülkemizde teknoloji edinimi ve kullanımını açısından cinsiyete bağlı ciddi bir eşitsizlikten söz edilebilmektedir.

TÜİK tarafından yapılan söz konusu araştırma sonuçlarına göre, her ne kadar bazı değerlendirme parametrelerinde yüksek kullanım oranları var olsa da, bireyler arasında bilgisayar ve internet kullanım oranları genel olarak henüz yeterli seviyede bulunmamaktadır. Özellikle kadın, yaşlı, eğitim seviyesi düşük ya da işgücüne dahil olmayan bireyler gibi toplumda halihazırda sosyal, kültürel ve ekonomik anlamda dezavantajlı konumda bulunan bireylerin bilgisayar ve internet teknolojilerini toplumun diğer kesimine oranla halen sınırlı bir biçimde kullandığı görülmekte olup, bu kapsamda bir teknoloji okuryazarlığından bahsedilememektedir. Böylece söz konusu kesim, teknolojinin yeterli kullanılmıyor olmasına bağlı olarak teknolojinin günümüzde yer edindiği ve kullanıldığı geniş bir alanda var olan olası imkanlardan da faydalanamamaktadır. Günümüzde bilgi ve iletişim teknolojilerinin eksikliği ve söz konusu teknolojilerden yararlanılamaması bilgiye erişimi kısıtlayarak 'bilgi yoksulluğunu' üretmektedir. Bu ise bireyin sosyal, kültürel ve ekonomik gelişimini etkilemektedir. Bu nedenle, sadece teknoloji boyutuyla değil, hayatın her alanındaki farklılaşma büyümekte, her geçen gün bireyler arasındaki uçurum derinleşmektedir.

Diğer taraftan, PIAAC'ın teknoloji yoğun ortamlarda problem çözme becerisine yönelik sonuçları ülkemiz açısından incelendiğinde daha vahim bir tabloyla karşılaşmaktadır. Ülkemizde 16 ile 65 yaş arasındaki bireylerin teknoloji yoğun ortamlarda problem çözme becerileri açısından en alt düzey yeterliliklerinin bulunduğu

(bireylerin sadece %0,9'u üst düzey beceri sınıfına dahil olabilmıştır) ortaya konulduğu söz konusu sonuçlara göre, ülkemiz her değerlendirme düzeyinde aldığı puanlarla OECD ülke ortalamalarının bir hayli gerisinde bulunmaktadır. Buna göre, araştırmaya konu kesim açısından, teknolojinin farkına varan, teknolojiyi edinen, kullanan ve eleştirel düşünce geliştiren birey şeklinde literatürde yaygın haliyle tanımlanmış bir teknoloji okuryazarlığından bahsedilmesi zaten mümkün görünmemektedir.

Avrupa Birliği ya da Birleşmiş Milletler gibi uluslararası kurum ve kuruluşlar tarafından yapılan vurgu da dikkate alındığında, topluma dahil olabilmek için bir araç olarak da görülebilecek okuryazarlığın geleneksel tanım ve anlamının yanı sıra, bu olguyla ilişkilendirilip kavramın içeriğinin genişlemesini sağlayan teknolojinin dahiliyle birlikte, bireyin genel anlamda kendini gerçekleştirmesinin günümüzde özellikle teknoloji ve teknoloji kullanımıyla ilgili yeterliğine bağlı olacağı doğal sonucuna ulaşılabilmektedir. Dolayısıyla, ülkemizde bilgi ve iletişim teknolojilerine ulaşmak, söz konusu teknolojileri elde etmek, bunları gerektiği gibi yaşamına entegre ederek kullanmak ve bunlardan yararlanmak, kısacası teknoloji okuryazarı olmak; sosyal, kültürel ve ekonomik ayırım gözetmeden, başta yaşama dahil edilmeleri noktasında ayrı hassasiyet gösterilmesi gereken yetişkin, yaşlı, engelli, kadın ve ekonomik ya da eğitimsel yetersizliğe sahip bireyler gibi toplumda dezavantajlı konumda bulunan her birey açısından değerli görülmektedir. Bu noktada, teknoloji yoğun bir dünyaya gelmiş olmamaları sebebiyle teknolojiyle birlikte gelen değişime daha zor uyum sağlayabilecekleri düşünüldüğünde, özellikle yetişkin bireylerin teknoloji okuryazarı konumuna getirilmesinin, teknolojiyle ilgili yeterliklerinin artırılmasının, onların teknolojiyle ilişkilerinin ve teknoloji kullanım durumlarının düzenli olarak araştırılarak ortaya çıkarılmasının, ortaya çıkan sonuçlara bağlı olarak onları birer teknoloji okuryazarı yapacak politikaların hayata geçirilmesinin, ülkemiz açısından bireyler arasında mevcut

koşullardan kaynaklı dezavantajların, bölünmelerin ve uçurumların daha büyük boyutlara ulaşmasının engellenmesi açısından büyük önem arz ettiği değerlendirilmektedir. Kellner'in (2001:110) de ifade ettiği gibi, bilgi teknolojisine sahip olup bunu kullananlarla söz konusu teknolojiye sahip olmayan ya da kullanamayanlar arasında bir bölünmenin var olduğu bir gerçektir, söz konusu bölünme ise bireyler arasındaki siyasal ve sosyal eşitliğin ve demokratik toplumun geliştirilmesinin önündeki en büyük engeldir.

¹ Literatürde teknolojinin farkına varılmasından eleştirel düşünce geliştirmeye kadar geniş bir perspektifte değerlendirilen teknoloji okuryazarlığına, bu çalışma özelinde bilişsel boyut dahil edilmeyerek temel bilgi ve iletişim teknolojilerinden olan bilgisayar ve internetin edinimi ile bunların kullanımı açısından yaklaşmaktadır.

² Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=30574>. Son erişim tarihi, 15/10/2019

³ Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27819>. Son erişim tarihi, 15/10/2019

⁴ Ücretsiz Aile İşçisi. <http://www.sivilsayfalar.org/sivil-sozluk/uccretsiz-aile-iscisi/>. Son erişim tarihi, 15/03/2019

⁵ TÜİK internet sayfasında yer alan “Temel İstatistikler”-“İstihdah, İşsizlik ve Ücret” alanındaki “Eğitim Durumu ve Meslek Ana Grubuna Göre Cinsiyete Dayalı Ücret Farkı (2010)” istatistiği meslek gruplarının yıllık ortalama brüt ücretlerini göstermekte olup, örneğin; yöneticiler için bu rakamın 43.825 TL, nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlar için ise 12.075 TL olduğu görülmektedir.

⁶ PIAAC'nin sözel ve sayısal becerilerle ilgili çıktıları ile temel bilgi işleme becerileriyle ilgili detaylı sonuçlarına OECD (2016), TEDMEM (2016) ve Yıldız ve diğerleri (2018) kaynaklarından erişilebilmesi mümkün bulunmaktadır.

KAYNAKÇA

Bacanak, A., Karamustafaoğlu, O. ve Köse, S. (2003). Yeni Bir Bakış: Eğitimde Teknoloji Okuryazarlığı. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Yıl: 2003 (2), Sayı:14, 191-196. Erişim adresi: <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/pauefd/article/viewFile/5000056313/5000053521>. Son erişim tarihi, 15/03/2019

Bölükbaşı, F. (2012). Teknoloji Okuryazarlığına İlişkin İlköğretim Öğretmenlerinin Görüşleri-Ankara İli Çankaya İlçesi Örneği (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi

Buz, S. (2015). Yaşlı Bireylere Yönelik Yaş Ayrımcılığı. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, Bahar 2015, Cilt: 14, Sayı: 53, 268-278. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/70604>. Son erişim tarihi, 20/10/2019

DGISM (DG Information Society and Media) (2006). Dijital Literacy European Commission Working Paper and Recommendations from Dijital Literacy High-Level Expert Group. y.y:yay.y. Erişim adresi: <https://www.ifap.ru/library/book386.pdf>. Son erişim tarihi, 15/03/2019

Ekiz, D. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Anı

EPCEU (The European Parliament and The Council Of The European Union) (2006). *Key Competences for Lifelong Learning*. Official Journal Of The European Union. Erişim adresi: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32006H0962>, Son erişim tarihi, 15/03/2019

Ergül, H., Gökalp E. ve Cangöz, İ. (2012). *Medya Ne Ki Her Şey Yalan-Kent Yoksullarının Günlük Yaşamında Medya*. İstanbul: İletişim

Garmire, E., Pearson, F. (2006). *Tech Tally: Approaches to Assessing Technological Literacy*. Washington D.C.: National Academies Press. Erişim adresi: <https://www.nap.edu/download/11691>. Son erişim tarihi, 10/04/2017

Güneş, F (1994). Okur-yazarlık Kavramı ve Düzeyleri. *A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, Cilt:27, Sayı: 2*, 499-507. Erişim adresi: <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/491/5760.pdf>. Son erişim tarihi, 15/03/2019

Holland, S. M. (2004). Attitudes Toward Technology and Development of Technological Literacy of Gifted and Talented Elementary School Students (Doctoral Dissertation). United States of America, Ohio: The Ohio State University Erişim adresi: http://scholar.google.com.tr/scholar_url?url=https://etd.ohiolink.edu/!etd.send_file%3Faccession%3Dosu1101864404%26disposition%3Dattachment&hl=tr&sa=X&scisig=AAGBfm0YnzZTRCImBOQELxNV7nKbDxvmqA&nossl=1&oi=scholar&ved=0ahUKEwj0jbveu5_TAhVCrRoKHdgbBsQQgAMIIygAMAA. Son erişim tarihi, 15/03/2019

ITEA (International Technology Education Association) (2007). Standards For Technological Literacy: Content for The Study of Technology, Third Ed. Reston, Virginia, USA: ITEA. Erişim adresi: <https://www.itea.org/File.aspx?id=67767&v=b26b7852>. Son erişim tarihi, 15/03/2019

Karasar, N. (1999). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınevi

Kellner, D. (2001). Yeni Teknolojiler/Yeni Okuryazarlıklar: Yeni Bin Yılda Eğitimin Yeniden Yapılandırılması (A. Taşkent, Çev.). *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 2 (1)*, Mayıs, 105-132. Erişim adresi:

<http://www.kuyeb.com/pdf/tr/d34ac9b995d0ae940790ee2dc167711aellner.pdf>. Son erişim tarihi, 10/12/2017

Miser, R. (2002). Küreselleşen Dünyada Yetişkin Eğitimi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, Cilt:35, Sayı: 1-2, 55-60. Erişim adresi: <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/137/956.pdf>. Son erişim tarihi, 15/03/2019

OECD (Organization for Economic CoOperation and Development) (2016). Skills Matter: Further Results From The Survey Of Adult Skills. OECD Skills Studies, Paris: OECD Publishing. Erişim adresi: http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/education/skills-matter_9789264258051-en#.Wj_cZIVl-po#page1, Son erişim tarihi, 15/03/2019

TEDMEM (Türkiye Eğitim Derneği) (2016). OECD Yetişkin Becerileri Araştırması: Türkiye İle İlgili Sonuçlar. Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları. Erişim adresi: <https://tedmem.org/download/oecd-yetiskin-becerileri-arastirmasi-turkiye-ile-ilgili-sonuclar?wpdmdl=1688>, Son erişim tarihi, 15/03/2019

TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) (2018). Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması 2018. Ankara: TÜİK

TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) (2019). Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması 2019. Ankara: TÜİK

UN (United Nations) (2018). United Nations, E-Government Survey 2018, Gearing E-Government to Support Transformation Towards Sustainable and Resilient Societies. New York: United Nations. Erişim adresi: <https://publicadministration.un.org/egovkb/Portals/egovkb/Documents/un/2018-Survey/E->

[Government%20Survey%202018_FINAL%20for%20web.pdf](#). Son erişim tarihi, 15/03/2019

Ücretsiz Aile İşçisi. <http://www.sivilsayfalar.org/sivil-sozluk/uccretsiz-aile-iscisi/>. Son erişim tarihi, 15/03/2019

Yıldırım A, Şimşek H (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık

Yıldız, A. (2006). Türkiye’de Yetişkin okuryazarlığı: Yetişkin Okuma-Yazma Eğitime Eleştirel Bir Yaklaşım (Basılmamış Doktora Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi

Yıldız, A. (2009). Yetişkin Okuryazarlığı. İçinde M. Uysal ve A. Yıldız (der), *Yetişkin Eğitimi: Kuramdan Uygulamaya*. İstanbul: Kalkedon Yayınları, 353-372

Yıldız, A., Dindar, H., Ünlü, D., Gökçe, N., Kocakurt, Ö. ve Kıral Özüstün, A. (2018). “Yetişkin Yeterliklerinin Uluslararası Değerlendirilmesi Programı (PIACC)” Sonuçları Bağlamında Türkiye’de Temel Eğitim Sorunlarını Yeniden Düşünmek. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Yıl: 2018, Cilt: 51, Sayı: 2, 209-237. Erişim adresi: <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/516535>, Son erişim tarihi, 15/03/2019